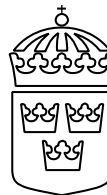

Regeringens proposition

2024/25:111

Indragna eller minskade
socialförsäkringsförmåner för den som
undanhåller sig verkställighet av häktning eller
frihetsberövande påföljd

Prop.
2024/25:111

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 27 februari 2025

Ebba Busch

Camilla Waltersson Grönvall
(Socialdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslår regeringen att den som har häktats i sin utevaro eller inte har inställt sig för att verkställa en frihetsberövande påföljd vid kriminalvårdsanstalt eller särskilt ungdomshem, ska omfattas av socialförsäkringsbalkens bestämmelser om indragen eller minskad ersättning för den som är frihetsberövad. Syftet är att förhindra att en försäkrad får ersättning från socialförsäkringen endast av det skälet att rättsvårdande myndigheter inte har kunnat anträffa honom eller henne för att verkställa häktning eller frihetsberövande påföljd i form av fängelse eller sluten ungdomsvård. Förslagen innebär dels en mer likvärdig tillgång till ersättning från socialförsäkringen mellan å ena sidan häktade och dömda som har frihetsberövats och å andra sidan häktade och dömda där frihetsberövandet inte har gått att verkställa, dels att legitimiteten för socialförsäkringssystemet värnas.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2025.

Innehållsförteckning

- 1 Förslag till riksdagsbeslut3
- 2 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken4
- 3 Ärendet och dess beredning6
- 4 Socialförsäkringsförmåner vid institutionsvistelse på det allmännas bekostnad6
 - 4.1 Samordningsbestämmelser inom socialförsäkringen6
 - 4.2 Häktning och frihetsberövande påföljder som inte verkställs – omfattning7
- 5 Indragna eller minskade socialförsäkringsförmåner8
 - 5.1 Socialförsäkringsförmåner bör dras in eller minskas för häktade och dömda som inte inställer sig för verkställighet8
 - 5.2 Beräkning av bostadstillägg13
 - 5.3 Sekretess.....14
 - 5.4 Integritets- och dataskyddsbedömning15
- 6 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser22
- 7 Konsekvenser22
 - 7.1 Konsekvenser för enskilda22
 - 7.2 Konsekvenser för barn.....22
 - 7.3 Konsekvenser för statens finanser24
 - 7.4 Konsekvenser för kommunerna.....24
 - 7.5 Konsekvenser för statliga myndigheter24
 - 7.5.1 Kriminalvården.....24
 - 7.5.2 Domstolarna25
 - 7.5.3 Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten.....25
 - 7.5.4 Statens institutionsstyrelse.....25
 - 7.5.5 Försäkringskassan25
 - 7.5.6 Pensionsmyndigheten.....26
 - 7.6 Konsekvenser för att uppnå jämställdhet.....26
 - 7.7 Konsekvenser för Sveriges internationella åtaganden.....26
- 8 Författningskommentar.....26
- Bilaga 1 Sammanfattning av promemorian Indragna eller minskade socialförsäkringsförmåner för den som undanhåller sig häktning eller verkställighet av frihetsberövande straff.....31
- Bilaga 2 Promemorians lagförslag.....32
- Bilaga 3 Förteckning över remissinstanserna35
- Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 27 februari 202536

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 2024/25:111

Regeringens förslag:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.

Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken

dels att 102 kap. 20 § och 106 kap. 1 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas tre nya paragrafer, 106 kap. 3 a–3 c §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

102 kap.

20 §¹

När den bidragsgrundande inkomsten och reduceringsinkomsten beräknas ska den handläggande myndigheten bortse från sådan förändring i utbetalning av aktivitetsersättning, sjukersättning, pensionsförmåner, äldreförsörjningsstöd och livränta som *föranleds* av att den försäkrade

– är häktad,

– är intagen i kriminalvårdsanstalt,

– är intagen i ett hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga för verkställighet av sluten ungdomsvård, eller

– på grund av skyddstillsyn med särskild behandlingsplan vistas i ett sådant familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende som avses i socialtjänstlagen (2001:453).

När den bidragsgrundande inkomsten och reduceringsinkomsten beräknas ska den handläggande myndigheten bortse från sådan förändring i utbetalning av aktivitetsersättning, sjukersättning, pensionsförmåner, äldreförsörjningsstöd och livränta som *följer* av att den försäkrade

– är häktad *eller likställs med att vara det enligt 106 kap. 3 a §*,

– är intagen i kriminalvårdsanstalt *eller likställs med att vara det enligt 106 kap. 3 b §*,

– är intagen i ett hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga för verkställighet av sluten ungdomsvård *eller likställs med att vara det enligt 106 kap. 3 c §*, eller

106 kap.

1 §²

I detta kapitel finns inledande bestämmelser i 2 *och* 3 §§.

Vidare finns bestämmelser om

– familjeförmåner i 4–11 §§,

– förmåner vid sjukdom eller arbetsskada i 12–22 §§,

– särskilda förmåner vid funktionshinder i 23–25 a §§,

– förmåner vid ålderdom i 26–29 §§,

– förmåner till efterlevande i 30–34 §§, och

I detta kapitel finns inledande bestämmelser i 2–3 c §§.

¹ Senaste lydelse 2015:983.

² Senaste lydelse 2020:440.

3 a §

Vid tillämpning av andra bestämmelser än 27 § i detta kapitel likställs med häktad och frihetsberövad den som är häktad utan att beslutet om häktning har verkställts.

3 b §

Vid tillämpning av andra bestämmelser än 5 och 27 §§ i detta kapitel likställs med intagen i kriminalvårdsanstalt och frihetsberövad den som är dömd till fängelse men som inte har inställt sig vid kriminalvårdsanstalt den dag som straffet ska verkställas. Vid tillämpning av 36 § ska vistelsen i anstalten anses ha inletts den dagen.

3 c §

Vid tillämpning av andra bestämmelser än 5 § i detta kapitel likställs med intagen i ett hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga för verkställighet av sluten ungdomsvård och frihetsberövad den som är dömd till sluten ungdomsvård men som inte har inställt sig vid ett sådant hem den dag som påföljden ska verkställas.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.
 2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förmåner som avser tid före ikraftträdandet.

3 Ärendet och dess beredning

Inom Socialdepartementet har promemorian Indragna eller minskade socialförsäkringsförmåner för den som undanhåller sig häktning eller verkställighet av frihetsberövande straff (S2024/01410) tagits fram.

En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 2*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Remissvaren finns tillgängliga i Socialdepartementet (S2024/04110).

I propositionen behandlas promemorians lagförslag.

4 Socialförsäkringsförmåner vid institutionsvistelse på det allmännas bekostnad

4.1 Samordningsbestämmelser inom socialförsäkringen

Inom socialförsäkringen finns det bestämmelser som reglerar hur förmåner ska samordnas, t.ex. genom att en förmån slutar lämnas eller begränsas till sitt belopp, för att en försäkrad inte ska bli överkompenserad. Det gäller t.ex. när en försäkrad har rätt till flera förmåner för samma tid. Det gäller även under tid när en försäkrad vistas på en institution på bekostnad av staten, en kommun eller en region. Det kan röra sig om vistelser föranledda av ett behov att förebygga eller utreda brott eller vid verkställighet av straffpåföljder. Dit räknas häktning och verkställighet av fängelse och slutna ungdomsvård. Det kan också handla om andra vistelser som t.ex. tvångsvård, sjukhusvård, vistelse i familjehem samt vård i hem för vård och boende (HVB) enligt socialtjänstlagen (2001:453) eller lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU.

I 106 kap. socialförsäkringsbalken, förkortad SFB, finns bestämmelser om när ersättning enligt balken inte ska lämnas, ska lämnas endast en viss tid efter ett frihetsberövande, begränsas till sitt belopp eller betalas ut till någon annan under tiden den försäkrade vistas på institution på det allmännas bekostnad. Vidare finns i kapitlet bestämmelser om när en försäkrad vid sådan vistelse i stället ska betala för sitt uppehälle genom att den handläggande myndigheten gör avdrag från ersättningen från socialförsäkringen. Bestämmelserna infördes för att undvika inslag av överkompensation för en försäkrad som får socialförsäkringsförmåner samtidigt som hans eller hennes levnadsomkostnader täcks av det allmänna genom institutionsvistelsen. Bestämmelser på området fanns redan när den numera upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring

infördes och hade dessförinnan funnits i lagen (1947:1) om allmän sjukförsäkring och lagen (1946:431) om folkpensionering (se prop. 1962:90). I samband med den senaste större revideringen av regelverket om förmåner vid institutionsvistelse uttalade regeringen att reduktionen av förmåner inte ska ske förrän den försäkrade har påbörjat sin institutionsvistelse (prop. 2001/02:164 s. 31). En konsekvens av detta är att den som är häktad i sin utevaro, eller håller sig undan verkställighet av frihetsberövande påföljd, behandlas mer förmånligt än den som har frihetsberövats på grund av häktningsbeslut eller dom, genom att de förstnämnda får behålla ersättning från socialförsäkringen under en period som de inte skulle haft om de inställt sig för verkställighet.

Enligt huvudregeln gäller bestämmelserna således under förutsättning att den försäkrade befinner sig på institutionen. Den som är häktad, intagen i kriminalvårdsanstalt eller annars omhändertagen på det allmännas bekostnad och olovligen avviker eller vistas utanför institutionen med anledning av permission, ska dock anses som häktad, intagen respektive omhändertagen vid tillämpningen av bestämmelserna (106 kap. 3 § SFB).

4.2 Häktning och frihetsberövande påföljder som inte verkställs – omfattning

I Sverige finns det ett antal personer som är misstänkta eller dömda för brott som håller sig undan utredning, lagföring eller straffverkställighet. Det rör sig om personer som har anhållits eller häktats i sin utevaro under en pågående brottsutredning eller som har dömts för brott till en frihetsberövande påföljd men som inte har inställt sig till verkställighet av påföljden.

Häktning i utevaro

Den som på sannolika skäl är misstänkt för ett brott som kan ge fängelse i minst ett år får häktas om det finns risk att han eller hon avviker, undanröjer bevis eller fortsätter sin brottsliga verksamhet. Även den som är skäligen misstänkt får häktas om det är av synnerlig vikt att personen tas i förvar i avvaktan på ytterligare utredning (24 kap. 1 och 3 §§ rättegångsbalken). Domstolen kan besluta att häkta den misstänkte i utevaro om han eller hon ännu inte har gripits eller lokaliserats av polisen. Häktade i utevaro är vanligtvis efterlysta av polisen. Det fanns vid ingången av juni 2024 omkring 500 öppna ärenden hos Polismyndigheten där den dömda var häktad i sin utevaro.

Fängelsedomar som inte verkställts

Det fanns vid ingången av juni 2024 omkring 1 100 öppna ärenden hos Polismyndigheten där den dömda var efterlyst för verkställighet av fängelsestraff.

Domar om sluten ungdomsvård som inte verkställts

Påföljden sluten ungdomsvård omfattar unga som har begått brott innan de fyllt 18 år och används när det annars skulle vara aktuellt att döma till

Prop. 2024/25:111 fängelse (30 kap. 5 § brottsbalken). Sluten ungdomsvård verkställs vid sådana särskilda ungdomshem som avses i 12 § LVU. Dessa hem drivs av Statens institutionsstyrelse. Under första delen av 2024 vårdades omkring 100 personer i genomsnitt varje månad i sluten ungdomsvård. Eftersom sluten ungdomsvård endast är aktuellt vid allvarlig brottslighet är den unga vanligtvis frihetsberövad både före domen och efter domen till dess att den vunnit laga kraft. Det är därmed fråga om ytterst få personer som döms till påföljden sluten ungdomsvård som inte är anträffbara när påföljden ska verkställas.

5 Indragna eller minskade socialförsäkringsförmåner

5.1 Socialförsäkringsförmåner bör dras in eller minskas för häktade och dömda som inte inställer sig för verkställighet

Regeringens förslag: För en försäkrad som är häktad i sin utevaro ska en socialförsäkringsförmån begränsas till sitt belopp eller inte lämnas på samma sätt som för den som är intagen i häkte. För den som är dömd till fängelse eller till sluten ungdomsvård och som inte inställer sig för verkställighet av sådan påföljd ska en socialförsäkringsförmån begränsas till sitt belopp eller inte lämnas på samma sätt som för den som är intagen i kriminalvårdsanstalt eller i ett särskilt ungdomshem. I fråga om den som får sjukersättning, aktivitetsersättning eller livränta ska den tid efter vilken aktuell förmån inte lämnas räknas från och med dagen för beslut om häktning eller, i fråga om dömda, från och med den dag som den försäkrade skulle ha inställt sig vid kriminalvårdsanstalten eller vid det särskilda ungdomshemmet. I fråga om den som får bostadstillägg ska tidsfristen räknas från och med den dag då vistelsen i anstalten skulle ha inletts.

Regeringens bedömning: Den som tar emot pensionsförmåner bör inte vara skyldig att betala dagersättning för sitt uppehälle i häkte eller anstalt förrän häktningen eller straffet börjar verkställas. Försäkringskassan bör inte få betala ut föräldrapenning till föreståndaren för en kriminalvårdsanstalt eller ett särskilt ungdomshem om den dömda kvinnan vid tiden för förlossningen inte är intagen i en sådan institution.

Promemorians förslag och bedömning överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorian föreslås inga uttryckliga bestämmelser om hur tidsfristerna i 106 kap. 16 och 36 §§ socialförsäkringsbalken, förkortad SFB, ska beräknas för den som är häktad i utevaro eller är dömd till fängelsestraff eller sluten ungdomsvård som inte har kunnat verkställas.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser tillstyrker eller har inga invändningar mot promemorians förslag och bedömning. Några remissinstanser lämnar dock synpunkter på förslagen. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* anser att det bör övervägas hur man ska hantera den situationen att personen som häktas i sin utevaro är ur stånd att inställa sig i rätten med anledning av t.ex. sjukdom eller skada. Även *Pensionsmyndigheten* anser att det bör förtydligas vad som gäller i den situationen när verkställighet av häktning inte kan genomföras av annat skäl än att den enskilde undanhåller sig verkställigheten. *Pensionsmyndigheten* påpekar vidare, när det gäller betydelsen av rekvisitet häktad, att den nya bestämmelsen i 106 kap. 3 a § bör följa samma systematik som i 106 kap. 3 § SFB och 24 kap. i rättegångsbalken. *Sveriges advokatsamfund* anser att det bör införas en bestämmelse som innebär att beslutande myndighet måste säkerställa att den enskilde känner till att han eller hon är häktad eller dömd till frihetsberövande påföljd innan socialförsäkringsförmånerna kan dras in eller minskas. *Kriminalvården* påpekar att socialförsäkringsförmåner inte bör minskas eller dras in när ansökningar om uppskov med verkställigheten eller om intensivövervakning med elektronisk kontroll är under prövning av Kriminalvården, eftersom den dömd i dessa fall inte undanhåller sig verkställigheten. *Inspektionen för socialförsäkringen (ISF)* påtalar att det bör vara tydligt uttalat om det är så att de föreslagna bestämmelserna har andra syften än de nuvarande bestämmelserna i 106 kap. SFB, vilka syftar till att samordna ersättning från staten för att undvika dubbelkompensation. I fråga om promemorians motiv, att förslaget ska leda till rättvisa i förhållande till dömda som inte håller sig undan, påpekar ISF att de som träffas av förslaget kommer att få en längre tid med indragning av socialförsäkringsförmåner än de som påbörjar verkställigheten vid utsatt datum. *Försäkringskassan* och ISF efterfrågar vissa förtydliganden i fråga om vilka förmåner som omfattas av förslaget samt vid vilken tidpunkt de förmåner som ska dras in enligt nuvarande 106 kap. SFB, ska dras in en viss tid ”från frihetsberövandet”. *Försäkringskassan* påpekar, i fråga om indragning av bostadstillägg enligt 106 kap. 36 § SFB, att bestämmelsen förutsätter att den försäkrade är intagen i anstalt och avtjänar ett fängelsestraff som överstiger två år. Om avsikten är att bostadstillägget ska träffas av förslaget om indragning måste det tydliggöras. Det bör, enligt *Försäkringskassan*, klargöras vad som händer med rätten till ersättning om det inte längre finns skäl för häktning och häktningsbeslutet således upphävs.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Förmåner bör dras in eller minskas för den som undanhåller sig verkställighet

År 2003, vid den senaste större ändringen av regelverket för samordning av socialförsäkringsförmåner vid institutionsvistelse på statens bekostnad, bedömde lagstiftaren att reduktionen av förmåner inte skulle ske förrän den försäkrade har påbörjat sin institutionsvistelse (prop. 2001/02:164). En konsekvens av detta är att försäkrade som rätteligen skulle ha fått sin ersättning från försäkringen minskad eller indragen, på grund av häktning eller frihetsberövande påföljd, får behålla sin ersättning endast av det

skälet att han eller hon inte har påbörjat institutionsvistelsen för att frihetsberövandet inte har kunnat verkställas. Det finns därigenom en svårmotiverad skillnad i regelverket mellan dem som har påbörjat sin institutionsvistelse och dem som undanhåller sig denna. Mot bakgrund av den samhällsutveckling som har skett sedan den senaste större ändringen av regelverket, och regeringens ambitioner i den nationella strategin mot organiserad brottslighet, framstår inte detta enligt regeringen som en rimlig eller rättvis ordning. Som redovisas i avsnitt 4.2 rör det sig om ett relativt litet antal individer som kommer att omfattas av de nu föreslagna bestämmelserna. Det bedöms dock viktigt såväl i det enskilda fallet som för att upprätthålla socialförsäkringssystemets legitimitet att regelverkets samordnande syfte inte får som konsekvens att socialförsäkringsförmåner kan underlätta ekonomiskt för den som är misstänkt eller dömd för ett allvarligt brott att hålla sig undan utredning, lagföring och verkställighet av påföljd. Regeringen finner sammanfattningsvis därför att det finns skäl att föreslå att socialförsäkringsförmåner även ska dras in eller minskas för häktade i utevaro och dömda som inte inställer sig för verkställighet.

Den föreslagna ändringen kommer att innebära en mer rättvis behandling än i dag av personer som t.ex. verkställer fängelsestraff vid utsatt datum jämfört med de som håller sig undan, även om det innebär att de sistnämnda, som *ISF* påpekar, kommer att kunna få en längre tid med indragna eller minskade förmåner än de förra. De föreslagna bestämmelserna bör enligt regeringen omfatta både unga och vuxna som häktas i utevaro eller döms till fängelse eller sluten ungdomsvård men inte inställer sig för verkställighet av påföljden. Således föreslår regeringen att bestämmelserna i 106 kap. SFB, om indragen och minskad ersättning för den som är intagen i häkte, kriminalvårdsanstalt eller särskilt ungdomshem för verkställighet av sluten ungdomsvård, även ska omfatta den som inte är frihetsberövad på grund av att häktningen eller domen inte har kunnat verkställas.

ISF påtalar att det bör uttalas tydligt om det är så att de föreslagna bestämmelserna har andra syften än att vara samordnande, exempelvis att främja verkställighet av fängelsestraff eller häktningsbeslut. Regeringen kan i detta sammanhang konstatera att syftet med förslagen i denna proposition inte är att främja verkställighet av frihetsberövanden. Däremot blir en följd av förslagen att socialförsäkringsförmåner inte längre på samma sätt som tidigare kommer att kunna underlätta ekonomiskt för den som är misstänkt eller dömd för ett allvarligt brott att hålla sig undan utredning, lagföring och straffverkställighet. *Pensionsmyndigheten* och *Hovrätten över Skåne och Blekinge* efterfrågar förtydliganden avseende de föreslagna bestämmelsernas tillämplighet i fråga om häktning när den enskilde är frånvarande av andra skäl än att han eller hon håller sig undan, t.ex. om han eller hon är ur stånd att inställa sig på grund av sjukdom eller skada. Regeringen vill här nämna att utgångspunkten är att den enskilde ska vara närvarande vid häktningsförhandlingen men att förhandlingen får hållas i den enskildes utevaro när denne ännu inte är gripen. Detsamma gäller när det finns hinder mot att en anhållen person närvarar i rätten, t.ex. vid svår sjukdom eller medvetlöshet. Enligt regeringen finns det inte tillräckligt starka skäl för att införa särskilda undantagsregler för vissa som inte är närvarande i rätten vid häktningsförhandlingen.

Sveriges advokatsamfund framför att det bör införas en bestämmelse som innebär att beslutande myndighet måste säkerställa att den enskilde känner till att han eller hon är häktad eller dömd i utevaro innan socialförsäkringsförmånerna kan dras in eller minskas. En sådan bestämmelse som advokatsamfundet föreslår skulle enligt regeringens mening motverka syftet med förslaget. Anledningen till att den häktade eller dömd inte infinner sig för verkställighet torde i de allra flesta fall ju bero på att han eller hon inte kunnat anträffas.

Närmare om tillämpningsområdet

Av 106 kap. 26 och 27 §§ SFB framgår att den som uppbär allmän ålderspension, särskilt pensionstillägg, äldreförsörjningsstöd och inkomstpensionstillägg är skyldig att betala för sitt uppehälle för varje dag som han eller hon är häktad eller intagen i anstalt. En sådan betalningsskyldighet bör inte vara aktuell för den som är häktad i utevaro eller som inte inställer sig för straffverkställighet. En försäkrad som inte befinner sig i häktet eller anstalten innebär inte några kostnader för institutionen. I likhet med vad som anförs i promemorian anser regeringen att det inte är rimligt att den försäkrade skulle åläggas en betalningsskyldighet trots att det inte uppkommit någon motsvarande kostnad för det allmänna.

Enligt 106 kap. 5 § SFB kan föräldrapenning betalas ut till föreståndaren för en kriminalvårdsanstalt eller ett särskilt ungdomshem enligt 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga i stället för till modern, om modern vid tiden för förlossningen är intagen där. Föreståndaren ska då använda pengarna för kvinnans och barnets nytta. Det saknas, enligt regeringen, skäl att överföra utbetalningen av föräldrapenning till föreståndaren för en sådan institution när varken modern eller barnet vistas där. Föräldrapenning bör i dessa fall fortsätta att betalas ut enligt huvudprincipen, dvs. till den som vårdar barnet. Detta får anses vara förenligt med artikel 3 om barnets bästa i FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).

Försäkringskassan efterfrågar förtydliganden kring vilka förmåner som omfattas av förslaget. *ISF* ställer sig frågande till hur regeln om anhörigas möjligheter att få den dömdes eller häktades sjukersättning eller aktivitetsersättning enligt 106 kap. 18 § SFB är tänkt att tillämpas i de tillkommande indragningssituationerna. Förslagen i denna proposition innebär att den som inte inställt sig för verkställighet av häktning eller av frihetsberövande påföljd likställs med den som är frihetsberövad. Det innebär att samtliga bestämmelser som tillämpas på den som är intagen i häkte, fängelse eller särskilt ungdomshem för att avtjäna en frihetsberövande påföljd ska tillämpas även när någon inte har inställt sig för verkställighet. Detta gäller med undantag för vad som i propositionen föreslås avseende 106 kap. 5 och 27 §§. I 106 kap. 18 § SFB regleras att Försäkringskassan får medge en nära anhörig till en försäkrad som är frihetsberövad, och som för sitt uppehälle är beroende av den försäkrade, rätten till sådan sjukersättning eller aktivitetsersättning som enligt 16 § annars inte ska lämnas. Enligt regeringens mening finns det inget hinder mot att sjukersättning eller aktivitetsersättning kan betalas ut till en

Prop. 2024/25:111 anhörig avseende förmån som dragits in för en person vars häktning eller frihetsberövande påföljd inte har börjat verkställas.

Försäkringskassan saknar en redogörelse för vad som händer med rätten till förmån och eventuell återbetalning till den försäkrade om det inte längre finns skäl för häktning och häktningsbeslutet således upphävs. Regeringen konstaterar att den situationen måste uppkomma redan med dagens regler och får således hanteras på samma sätt i det fall *Försäkringskassan* dragit in en förmån avseende någon vars häktning inte har verkställts och det bakomliggande häktningsbeslutet senare upphävs.

Tidpunkten för minskad och indragen ersättning

Kriminalvården påpekar att socialförsäkringsförmåner inte bör minskas eller dras in när ansökningar om uppskov enligt strafftidslagen (2018:1251) eller intensivövervakning enligt lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll är under prövning av *Kriminalvården* eftersom den dömda i dessa fall inte undanhåller sig verkställigheten. *Kriminalvården* framhåller vidare att *Försäkringskassans* och *Pensionsmyndighetens* beslut om indragna eller minskade socialförsäkringsförmåner, med promemorians förslag, kommer att behöva ändras i de fall *Kriminalvården* fattar beslut om ändrade inställelседatum. Därför kan det övervägas om *Kriminalvården* i stället för vad som föreslås i promemorian bör ges en skyldighet att underrätta *Försäkringskassan* och *Pensionsmyndigheten* om dömda som inte inställer sig i enlighet med ett föreläggande om inställelse i kriminalvårdsanstalt enligt 6 § strafftidslagen. *ISF* påtalar att allmän förvaltningsdomstol kan bevilja uppskov efter överklagande av *Kriminalvårdens* beslut och att det bör klargöras vilken myndighet som då ska vara underrättelseskyldig för att undvika att indragning av förmån påbörjas trots att verkställigheten av fängelsestraffet flyttats fram.

Regeringen anser i likhet med *Kriminalvården* att socialförsäkringsförmåner inte bör minskas eller dras in när ansökningar om uppskov och intensivövervakning är under prövning. Ett fängelsestraff får som huvudregel inte verkställas vid en s.k. förstagångsansökan om uppskov eller om verkställighet utanför anstalt. Det framstår enligt regeringen inte heller som en effektiv ordning att myndigheterna påbörjar indragning eller minskning av socialförsäkringsförmåner när tidpunkten för verkställighet ännu inte är slutligt avgjord. Promemorians förslag att indragning och minskning ska kunna göras redan från och med det datum som den försäkrade enligt föreläggande ska inställa sig i kriminalvårdsanstalt eller i ett särskilt ungdomshem framstår enligt regeringens mening inte heller som helt träffsäkert och överlappar även nuvarande regler i fråga om den som de facto inställer sig eftersom den situationen omfattas av befintliga regler i 106 kap. SFB. *Kriminalvården* uppger att myndigheten har möjlighet att underrätta *Försäkringskassan* och *Pensionsmyndigheten* när den enskilde inte inställer sig vid den slutgiltigt fastställda inställelsetidpunkten, med hänsyn tagen till uppskov och andra omständigheter som kan flytta inställelседagen framåt i tiden. Enligt regeringens mening är detta en rimlig ordning. Regeringen bedömer att det bör vara möjligt även för Statens institutionsstyrelse, förkortad SiS, att på samma sätt underrätta *Försäkringskassan* och *Pensionsmyndigheten*

först i och med att den dömde inte inställer sig i det särskilda ungdomshemmet. Med hänsyn till ovanstående föreslår regeringen därför en annan lagteknisk lösning som innebär att förmåner dras in eller minskas först när den enskilde inte inställer sig i kriminalvårdsanstalt respektive ett särskilt ungdomshem enligt vad som följer av strafftidslagen och lagen om intensivövervakning med elektronisk kontroll respektive av lagen om verkställighet av sluten ungdomsvård. Det innebär att minskning och indragning aktualiseras exempelvis när någon inte inställer sig vid kriminalvårdsanstalt i enlighet med ett föreläggande om verkställighet eller inte inställer sig den dag som den dömde ska inställa sig efter att ett uppskov med verkställigheten har meddelats. Även det fallet att en allmän förvaltningsdomstol har beslutat om uppskov med verkställighet av ett fängelsestraff inryms i den föreslagna lydelsen. Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten kommer att behöva uppgifter från andra myndigheter om huruvida häktning eller domar avseende fängelse eller sluten ungdomsvård har verkställts. Regeringen avser att återkomma om den närmare utformningen av underrättelseskyligheten i det fortsatta beredningsarbetet och då överväga om uppgiftslämnandet i förhållande till promemorians förslag kan begränsas.

Försäkringskassan och *ISF* lyfter fram att promemorians förslag är otydligt i fråga om hur de föreslagna bestämmelserna ska tillämpas när det gäller förmåner som enligt nuvarande 106 kap. SFB ska dras in en viss tid ”från frihetsberövandet”. Försäkringskassan påpekar att utformningen av promemorians förslag leder till att utvidgningen inte omfattar indragning av bostadstillägg enligt 106 kap. 36 § SFB. Regeringen anser att aktuella tidsfrister bör gälla även för den som undanhåller sig häktning eller inte inställer sig vid kriminalvårdsanstalt eller vid ett särskilt ungdomshem. När det gäller ersättningar som ska dras in eller minskas först en tid efter det att den försäkrade blivit frihetsberövad, bör tiden enligt regeringens mening börja löpa från och med den dagen ett beslut om häktning i utevaro har fattats eller – i fråga om den som är dömd till fängelse eller sluten ungdomsvård – från och med den dag som den försäkrade skulle ha inställt sig vid anstalten eller vid det särskilda ungdomshemmet. Det betyder att t.ex. aktivitetsersättning inte ska lämnas för tid efter det har gått 60 dagar i följd efter att ett beslut om häktning fattades eller 60 dagar från och med den dag som den försäkrade skulle ha inställt sig vid kriminalvårdsanstalten. I fråga om bostadstillägg bör det kunna lämnas under längst två månader efter det att den försäkrade skulle ha inställt sig i kriminalvårdsanstalten.

5.2 Beräkning av bostadstillägg

Regeringens förslag: När den bidragsgrundande inkomsten och reduceringsinkomsten beräknas för bostadstillägg ska den handläggande myndigheten bortse från sådana förändringar av inkomst i form av socialförsäkringsförmåner som följer av att den försäkrade är häktad i utevaro eller dömd till fängelse eller sluten ungdomsvård utan att påföljden har verkställts.

Promemorians förslag överensstämmer i sak med regeringens. I promemorian förslås inga hänvisningar till uttryckliga bestämmelser om hur tidsfristerna i 106 kap. 16 och 36 §§ socialförsäkringsbalken, förkortad SFB, ska beräknas för den som är häktad i utevaro eller är dömd till ett fängelsestraff eller sluten ungdomsvård som inte har kunnat verkställas.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans uttalar sig särskilt om förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Bostadstilläggets storlek är beroende bl.a. av den försäkrades bidragsgrundande inkomst och reduceringsinkomst. Bostadstillägget ska räknas om när något förhållande som påverkar tilläggets storlek har ändrats. I 102 kap. 20 § SFB finns det en bestämmelse om beräkning av den bidragsgrundande inkomsten och reduceringsinkomsten avseende häktade och intagna i kriminalvårdsanstalt eller intagna i ett särskilt ungdomshem enligt 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga för verkställighet av sluten ungdomsvård. I dessa situationer kan den försäkrade få sin utbetalning av bostadstillägg stoppad enligt bestämmelserna i 106 kap. 36 § SFB. Enligt 102 kap. 20 § SFB ska den handläggande myndigheten (Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten) vid beräkning av den bidragsgrundande inkomsten och reduceringsinkomsten bortse från sådan förändring i utbetalning av aktivitetsersättning, sjukersättning, pensionsförmåner, äldreförsörjningsstöd och livränta som följer av att den försäkrade är häktad, intagen i kriminalvårdsanstalt eller intagen i ett särskilt ungdomshem för verkställighet av sluten ungdomsvård. De nu lämnade förslagen innebär att socialförsäkringsförmåner kan komma att dras in eller minskas inte bara för dem som är häktade eller intagna utan även för personer där häktningen eller påföljden inte har verkställts. Bestämmelsen i 102 kap. 20 § SFB bör därför ändras så att den tillämpande myndigheten ska bortse från inkomstminskningar föranledda av att den försäkrade är häktad i sin utevaro eller inte inställer sig för verkställighet av påföljd i form av fängelse eller sluten ungdomsvård.

5.3 Sekretess

Regeringens bedömning: Det bör inte införas några bestämmelser om sekretess med anledning av de förslag som lämnas i propositionen.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Pensionsmyndigheten* delar inte promemorians bedömning att de uppgifter som Kriminalvården ska lämna till Pensionsmyndigheten inte är så pass känsliga att det motiverar en vidgning av sekretessreglerade området. Pensionsmyndigheten anser att en sekretessbestämmelse bör införas för uppgifter som avser personer som inte har något ärende hos myndigheten. Utöver Pensionsmyndigheten är det ingen remissinstans som kommenterar bedömningen i sekretessfrågan.

Skälen för regeringens bedömning: I promemorian föreslås att det i förordning införs vissa bestämmelser om underrättelseskylldighet. I promemorian bedöms att de uppgifter som omfattas av underrättelseskylldigheten inte är så pass känsliga att det motiverar en vidgning av det sekretessreglerade området. *Pensionsmyndigheten* delar

inte den bedömningen utan anser att det inte kan uteslutas att det finns situationer där det kan antas att den enskilde eller någon närstående lider men om uppgifterna röjs och att det sekretessreglerade området därför bör utvidgas. Regeringen konstaterar att de uppgifter som den utökade underrättelseskyldigheten kommer att omfatta i de flesta fall inte omfattas av sekretess hos de utlämnande myndigheterna. Däremot omfattas uppgifterna hos Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten av sekretess enligt 28 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Enligt den bestämmelsen gäller sekretess hos Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten för uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs och uppgiften förekommer i ett ärende. Det stämmer förvisso, såsom konstateras i promemorian och av Pensionsmyndigheten, att det inte finns någon sekretess hos de mottagande myndigheterna för dessa uppgifter om den person som uppgifterna avser inte har ett ärende hos mottagande myndighet. Regeringen instämmer dock i promemorians bedömning att de uppgifter som kan förekomma inte är så pass känsliga att det motiverar en vidgning av det sekretessreglerade området. Regeringen vill i sammanhanget framhålla att om underrättelseskyldigheten för Kriminalvården och för SiS i förhållande till promemorians förslag begränsas till att, såsom Kriminalvården anför, enbart avse de fall då den dömd inte inställer sig i enlighet med ett föreläggande om inställelse så innebär det en avsevärd minskning av de uppgifter som kommer in till Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten.

5.4 Integritets- och dataskyddsbedömning

Regeringens bedömning: Den personuppgiftsbehandling som följer av förslagen i denna proposition är förenlig med grundlagsskyddet för den personliga integriteten och kraven enligt EU:s dataskyddsförordning och brottsdatalagen.

Promemorians bedömning överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorian görs ingen bedömning i förhållande till brottsdatalagen (2018:1177).

Remissinstanserna: *Integritetsskyddsmyndigheten* har inte några synpunkter. *Domstolsverket* anser att den personuppgiftsbehandling som underrättelserna innebär är en del av domstolens mål- och ärendehandläggning och att brottsdatalagen och lagen (2018:1698) om domstolarnas behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område (domstolarnas brottsdatalag) därmed är tillämpliga och inte EU:s dataskyddsförordning.

Skälen för regeringens bedömning

Förslagen medför en utökad personuppgiftsbehandling hos berörda myndigheter

Kriminalvården och SiS ska enligt nuvarande reglering lämna vissa uppgifter till Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten. Det handlar

Prop. 2024/25:111 om bl.a. tidpunkter för häktning och intagning i kriminalvårdsanstalt respektive uppgifter om verkställighet enligt lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård. I promemorian föreslås att Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten ska få del av ett utökat antal uppgifter från Kriminalvården och SiS. De nya uppgifterna från Kriminalvården avser uppgifter om föreläggande om inställelse vid en kriminalvårdsanstalt, om uppskjuten verkställighet av fängelsestraff samt beslut att bevilja uppskov med verkställighet av fängelsestraff. SiS föreslås lämna uppgift om föreläggande om inställelse vid ett särskilt ungdomshem. Därutöver föreslås Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten få uppgifter från domstolar och åklagare om att någon häktats utan att vara närvarande vid rätten samt uppgifter om när ett sådant häktningsbeslut upphävs. Sammantaget innebär detta en utökad personuppgiftsbehandling hos såväl utlämnande som mottagande myndigheter.

De bestämmelser om minskning och indragning av socialförsäkringsförmåner som föreslås i denna proposition gällande dömda personer är dock utformade på ett annat sätt än de bestämmelser som föreslås i promemorian. De bestämmelser som nu föreslås omfattar enbart de som inte inställer sig i kriminalvårdsanstalt eller i ett särskilt ungdomshem och inte samtliga försäkrade från och med den dag som den dömda är förelagd att inställa sig vid kriminalvårdsanstalt eller ett särskilt ungdomshem. I förhållande till promemorians förslag så minskar det behovet av uppgifter från berörda myndigheter till Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten. Enligt nuvarande regler ska Kriminalvården underrätta Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten om intagning i kriminalvårdsanstalt och i promemorian föreslås att Kriminalvården därutöver bl.a. ska underrätta berörda myndigheter om föreläggande om inställelse i kriminalvårdsanstalt. Detta är en uppgift som i de flesta fall i praktiken redan omfattas av skyldigheten att underrätta om intagning i anstalt. Som anges ovan innebär de föreslagna lagbestämmelsernas utformning att de uppgifter som Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten behöver, utöver de uppgifter som redan i dag omfattas av Kriminalvårdens underrättelseskyldighet, kan begränsas till uppgifter om de som inte inställer sig för verkställighet av fängelsestraff. På motsvarande sätt har SiS enligt dagens regler en skyldighet att underrätta Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten om dagen för verkställighet av sluten ungdomsvård och i promemorian föreslås att underrättelseskyldigheten utökas till att avse föreläggande om inställelse vid det särskilda ungdomshemmet för verkställighet av sådan påföljd. De föreslagna lagbestämmelsernas utformning innebär dock att de ytterligare uppgifter som Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten behöver från SiS begränsas till att avse uppgift om när någon inte inställt sig för verkställighet av påföljden. Som anges i avsnitt 5.1 avser regeringen att återkomma om den närmare utformningen av underrättelseskyldigheten i den fortsatta beredningen av nödvändiga förordningsändringar, med beaktande av möjligheten att begränsa uppgiftslämnandet och då överväga om uppgiftslämnandet i förhållande till promemorians förslag kan begränsas. Mot bakgrund av ovanstående redogörelse gör regeringen följande integritets- och dataskyddsbedömning.

Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten behandlar stora mängder personuppgifter. När stora mängder personuppgifter samlas på ett sådant sätt att informationen enkelt kan sammanställas och systematiseras ges möjlighet till kontroll över och kartläggning av individer. Även personuppgifter som normalt uppfattas som relativt harmlösa eller är av mindre känslig karaktär kan tillsammans skapa en integritetskänslig sammanställning av uppgifter om en person. När nya personuppgifter lämnas till myndigheterna, kan det finnas en utökad risk för integritetskänsliga sammanställningar.

Uppgifter om lagöverträdelse bedöms vara av generellt känslig karaktär. Uppgifterna kan i vissa fall dessutom avse barn, eftersom barn blir straffmyndiga vid 15 års ålder. Uppgifter om verkställighet av sluten ungdomsvård utgör huvudsakligen personuppgifter om barn.

Den utökade underrättelseskyldighet som propositionens lagförslag kan leda till omfattar personuppgifter som primärt behandlas av myndigheter i syfte att administrera straffprocessuella åtgärder och verkställighet av påföljder. Hos Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten kommer personuppgifterna därmed att behandlas för ett annat ändamål än det som de ursprungligen samlades in för. Det påverkar möjligheten för den registrerade att förutse behandlingen av personuppgifterna.

När personuppgifter delas mellan flera myndigheter, får fler personuppgiftsansvariga och enskilda användare åtkomst till uppgifterna. En stor spridning av personuppgifter utgör i sig en integritetsrisk. Ju fler personer som kan ta del av uppgifterna desto större blir riskerna för otyllåten och kränkande hantering. Det finns också en risk att myndighetens personal eller användare av it-systemen kan ta del av mer information än vad de behöver för att kunna utföra sina arbetsuppgifter, vilket också ökar risken för otyllåten behandling, obehörigt röjande och andra former av missbruk.

En utökad behandling av personuppgifter medför generellt sett en utökad risk för förlorad kontroll över personuppgifter genom en personuppgiftsincident. Uppgifterna kan då hamna i utomstående händer och användas för exempelvis negativ särbehandling, övervakning, kartläggning av enskildas personliga förhållanden eller för att utsätta de registrerade för fara eller kränkningar.

Den utökade underrättelseskyldigheten är förenlig med regeringsformen

I regeringsformen, förkortad RF, finns grundläggande bestämmelser till skydd för den personliga integriteten. Var och en är gentemot det allmänna skyddad mot betydande intrång i den personliga integriteten, om det sker utan samtycke och innebär övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden (2 kap. 6 § andra stycket RF).

De personuppgifter som kommer att lämnas till Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten med anledning av den utökade underrättelseskyldigheten är visserligen av känslig karaktär och behandlingen medför vissa risker, men uppgifterna är begränsade både i fråga om antalet individer och omfattning. Myndigheterna har sedan en lång tid tillbaka uppgiften att behandla personuppgifter om lagöverträdelse som rör häktade, intagna i kriminalvårdsanstalt och

Prop. 2024/25:111 verkställighet av slutna ungdomsvård. Bestämmelser om att institutionsvistelse i olika grad ska medföra nedsättning och indragning av olika socialförsäkringsförmåner har som tidigare redovisats funnits i flera årtionden. Det fanns sådana bestämmelser redan när den numera upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring infördes och dessförinnan i lagen (1947:1) om allmän sjukförsäkring och lagen (1946:431) om folkpensionering. Den utökade underrättelseskyldighet som behövs avser inte några andra personer än de som sedan tidigare omfattas av underrättelseskyldigheten, dvs. personer som antingen är häktade eller dömda till ett frihetsberövande straff. De tillkommande uppgifterna är också av liknande karaktär som de uppgifter som redan lämnas. Därutöver bör beaktas att de materiella bestämmelser om minskning och indragning av socialförsäkringsförmåner som föreslås i denna proposition i jämförelse med promemorianas förslag är mer träffsäkra då de i fråga om dömda personer enbart omfattar de som inte inställer sig i kriminalvårdsanstalt eller ett särskilt ungdomshem, vilket minskar behovet av uppgiftslämnande från berörda myndigheter till Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten. Den utökade underrättelseskyldigheten bedöms därmed endast marginellt påverka Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens förmåga att kartlägga enskilda. Regeringen anser att den utökade personuppgiftsbehandlingen således inte innebär ett sådant betydande intrång i den personliga integriteten att 2 kap. 6 § andra stycket RF blir tillämplig.

Rättslig grund för behandlingen av personuppgifter

När Kriminalvården och åklagare lämnar personuppgifter till Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten är Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), här benämnd EU:s dataskyddsförordning, tillämplig (jfr prop. 2017/18:232 s. 131 och 132). Utlämnandet av personuppgifter kommer att ske till följd av en skyldighet att lämna uppgifter till Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten. Kriminalvården och åklagare kommer därmed att behandla personuppgifter med stöd av en rättslig förpliktelse, alternativt för en uppgift av allmänt intresse eller som ett led i myndighetsutövning (artikel 6.1 c och e i EU:s dataskyddsförordning). Den rättsliga grunden för behandlingen kommer att vara fastställd i den nationella rätten på det sätt som krävs enligt artikel 6.3 i EU:s dataskyddsförordning genom de kommande förordningsbestämmelserna om en utökad uppgiftsskyldighet för nu aktuella aktörer.

När det gäller domstolarna är de aktuella underrättelserna till Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten en del av handläggningen av mål och ärenden om utredning av eller lagföring för brott. Som *Domstolsverket* påpekar innebär det att brottsdatalagen och domstolarnas brottsdatalog är tillämpliga på personuppgiftsbehandlingen (1 § domstolarnas brottsdatalog och prop. 2017/18:269 s. 222 och 365). Den rättsliga grunden för behandlingen av personuppgifter är att behandlingen är nödvändig för handläggning av mål och ärenden om utredning av eller

När SiS behandlar personuppgifter i syfte att lämna dem till Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten, omfattas behandlingen av tillämpningsområdet för lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten. Personuppgifter får enligt lagen behandlas om behandlingen är nödvändig för uppgiftsutlämnande som föreskrivs i lag eller förordning (6 §). Utlämnandet av personuppgifter kommer att ske till följd av en skyldighet att lämna uppgifter till Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten. SiS kommer därmed att behandla personuppgifter med stöd av uppgiftslämnande som föreskrivs i förordning.

Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten kommer att behandla personuppgifterna för ändamålet att tillgodose behovet av det underlag som krävs för att den registrerades eller någon annans rättigheter eller skyldigheter i fråga om förmåner och ersättningar ska kunna bedömas eller fastställas (114 kap. 8 § 1 SFB). Det bör vara nödvändigt att behandla uppgifterna för detta ändamål så länge som beslutet eller domen om frihetsberövande gäller. I de fall myndigheterna har ett ärende om ersättning som berörs av uppgifterna, kommer uppgifter också att behandlas för ändamålet att handlägga ärenden (114 kap. 8 § 3 SFB). Det kan vara så att det redan innan uppgiften lämnas till myndigheten har kommit in en ansökan om förmån utan att beslut har hunnit fattas. Det kan också vara så att den häktade eller dömde under tiden för häktningsbeslutet eller tiden för påföljden ansöker om en förmån. Myndigheterna kan därutöver behöva vidta kontrollåtgärder som syftar till att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott (114 kap. 8 § 4 SFB). Den rättsliga grunden för behandling av personuppgifter för samtliga dessa ändamål är rättslig förpliktelse enligt artikel 6.1 c i EU:s dataskyddsförordning eller uppgift av allmänt intresse och myndighetsutövning enligt artikel 6.1 e i EU:s dataskyddsförordning (prop. 2023/24:29 s. 33 och 34 och prop. 2017/18:171 s. 82 och 83). Den aktuella grunden för behandlingen kommer att vara fastställd i den nationella rätten på det sätt som krävs enligt artikel 6.3 i EU:s dataskyddsförordning genom de föreslagna ändringarna i socialförsäkringsbalken i fråga om rätten att uppbära vissa förmåner och om beräkningen av bostadstillägg.

Personuppgifter om lagöverträdelser

Enligt artikel 10 i EU:s dataskyddsförordning får behandling av personuppgifter som rör fällande domar i brottmål och lagöverträdelser som innefattar brott eller därmed sammanhängande säkerhetsåtgärder enligt artikel 6.1 endast utföras under kontroll av en myndighet eller då sådan behandling är tillåten enligt unionsrätten eller medlemsstaternas nationella rätt, där lämpliga skyddsåtgärder för de registrerades rättigheter och friheter fastställs. Regeringen har tidigare konstaterat att med uttrycket därmed sammanhängande säkerhetsåtgärder avses straffprocessuella tvångsmedel (jfr prop. 1997/98:44 s. 74 och prop. 2017/18:105 s. 98). EU-domstolen har i målet GC m.fl. slagit fast att information om ett rättsligt förfarande som inletts mot en fysisk person, t.ex. uppgifter om

Prop. 2024/25:111 förundersökning och brottmålsrättegång, utgör personuppgifter som rör lagöverträdelse som innefattar brott. Enligt domstolen gäller detta oberoende av om det brott som personen åtalats för faktiskt har styrkts eller inte under domstolsförfarandet (dom GC m.fl. C-136/17, EU:C:2019:773, punkt 72). En uppgift om att någon är föremål för häktning, verkställighet av fängelsestraff eller slutna ungdomsvård bör därmed anses utgöra en uppgift om lagöverträdelse och omfattas av artikel 10 i EU:s dataskyddsförordning.

Den del av artikel 10 som rör behandling av uppgifter under kontroll av myndighet är direkt tillämplig och bör i vart fall innebära att det är tillåtet att behandla uppgifter som rör lagöverträdelse om den personuppgiftsansvarige är en myndighet (prop. 2017/18:171 s. 114). EU:s dataskyddsförordning innehåller alltså inga begränsande regler för behandling av personuppgifter om lagöverträdelse om den personuppgiftsansvarige är en myndighet. I linje med detta anges i 3 kap. 8 § första stycket dataskyddslagen att personuppgifter som avses i artikel 10 i EU:s dataskyddsförordning får behandlas av myndigheter. I 114 kap. SFB finns det inte några särskilda bestämmelser om behandling av personuppgifter om lagöverträdelse. Det krävs därmed inga särskilda ställningstaganden för myndigheters behandling av personuppgifter som avser lagöverträdelse utöver de ställningstaganden som allmänt ska göras i fråga om rättslig grund.

Personuppgiftsbehandlingen får anses proportionerlig

Den nationella rätt som fastställer grunden för en personuppgiftsbehandling ska uppfylla ett mål av allmänt intresse och vara proportionell mot det legitima mål som eftersträvas (artikel 6.3 andra stycket sista meningen i EU:s dataskyddsförordning).

Bestämmelserna om att institutionsvistelse i olika grad ska medföra nedsättning och indragning av olika socialförsäkringsförmåner syftar till att skapa ökad likvärdighet i olika situationer och därtill bidra till en fortsatt hög legitimitet för socialförsäkringssystemet. Att Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten får underrättelser om bl.a. tidpunkter för häktning och när någon inte inställer sig vid kriminalvårdsanstalt eller ett särskilt ungdomshem i enlighet med ett föreläggande eller efter ett uppskov är en förutsättning för att bestämmelserna ska kunna tillämpas. Den utökade underrättelseskyldighet som föranleds av förslagen i denna proposition avser att förhindra att en enskild som håller sig undan häktning och verkställighet av frihetsberövande påföljd kan behålla sin socialförsäkringsförmån och därmed vinna fördelar av sitt agerande. Det bedöms angeläget att förhindra att socialförsäkringen i ett sådant läge kan skapa förutsättningar för försörjning och möjligheter att därmed hålla sig undan från verkställighet.

Underrättelseskyldigheten bör omfatta sådana uppgifter som är nödvändiga för att bedöma om förutsättningarna för indragning eller nedsättning är uppfyllda. I likhet med vad som gäller sedan tidigare bör underrättelseskyldigheten avse uppgifter om samtliga personer som är föremål för häktning, intagning i kriminalvårdsanstalt eller verkställighet enligt lagen om verkställighet av slutna ungdomsvård. Kriminalvården, SiS och åklagare saknar kännedom om vilka enskilda som har eller kan

komma att ansöka om en socialförsäkringsförmån och Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten skulle annars vara tvungna att begära uppgifter om samtliga personer som ansöker om en förmån. Det skulle medföra en oproportionerligt omfattande personuppgiftsbehandling och en administrativt mycket belastande uppgift för samtliga inblandade myndigheter.

Överföringen av personuppgifter ska ske på ett säkert sätt. Den personuppgiftsansvariga myndigheten ansvarar för att genomföra lämpliga tekniska och organisatoriska åtgärder för att säkerställa en säkerhetsnivå som är lämplig i förhållande till risken samt för att säkerställa och kunna visa att behandlingen utförs i enlighet med EU:s dataskyddsförordning (artiklarna 24, 25 och 32 i EU:s dataskyddsförordning). Personuppgiftsbehandlingen hos Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten omgärdas av flera olika skyddsåtgärder. Tillgången till uppgifterna ska begränsas till det som var och en behöver för att kunna fullgöra sina arbetsuppgifter och åtkomsten till personuppgifter ska kontrolleras och följas upp regelbundet (114 kap. 13 § SFB). Uppgifterna ska också gallras när de inte längre är nödvändiga för ändamålet (114 kap. 15 § SFB). Uppgifterna kommer hos Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten att omfattas av sekretess enligt 28 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Det vill säga att sekretess gäller hos myndigheterna för uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs och uppgiften förekommer i ett ärende. De dataskyddsrättsliga bestämmelserna och sekretessbestämmelserna får tillsammans anses tillgodose ett gott skydd för de uppgifter som omfattas av den utökade underrättelseskyldigheten.

Intrånget i den personliga integriteten måste vägas mot behovet av att behandla uppgifterna för det avsedda syftet. Den som är häktad i utevaro eller den som är dömd till fängelse och undanhåller sig verkställighet bör inte hamna i ett bättre ekonomiskt läge än den som är häktad eller intagen och socialförsäkringsförmåner bör inte heller skapa förutsättningar för försörjning när enskilda håller sig undan från häktning och verkställighet av fängelsestraff och slutna ungdomsvård. De ytterligare personuppgifter som behöver behandlas med anledning av den utökade underrättelseskyldigheten kommer att omfattas av skyddsåtgärder som tillsammans med den befintliga sekretessbestämmelsen bedöms bidra till ett starkt skydd för den personliga integriteten. Sammanfattningsvis anser regeringen att den personuppgiftsbehandling som följer av förslagen är en proportionerlig inskränkning av skyddet för den personliga integriteten. Behandlingen av personuppgifter har stöd i EU:s dataskyddsförordning och nationell registerlagstiftning. Det krävs därmed inte någon ytterligare reglering i dataskyddssträttsligt hänseende.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2025. Äldre bestämmelser i socialförsäkringsbalken ska fortfarande gälla för förmåner som avser tid före ikraftträdandet.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans kommenterar tidpunkten för ikraftträdandet eller övergångsbestämmelsen.

Skälen för regeringens förslag: Det är angeläget att förmåner kan dras in eller minskas så snart som möjligt för personer som är häktade i utevaro eller som inte inställer sig för verkställighet av en fängelsedom eller en dom om sluten ungdomsvård. Lagändringarna bör därför enligt regeringens bedömning lämpligen träda i kraft den 1 juli 2025.

I fråga om ändringar i socialförsäkringens regelverk brukar dessa inte ges retroaktiv verkan. Därför bör äldre bestämmelser fortfarande gälla för förmåner som avser tid före ikraftträdandet. Det betyder t.ex. att en ansökan om sjukersättning till en person som är häktad i sin utevaro och som prövas av Försäkringskassan den 1 juli 2025 eller därefter ska kunna beviljas utifrån äldre bestämmelser för tid till och med den 30 juni 2025 om ansökan avser denna tid.

7 Konsekvenser

7.1 Konsekvenser för enskilda

Förslagen innebär att häktade i utevaro, samt fängelsedömda och dömda till sluten ungdomsvård, som håller sig undan verkställighet, får sin eventuella ersättning från socialförsäkringen indragen eller minskad i samma utsträckning som de som har frihetsberövats. Enligt uppgifter från Kriminalvården, Polismyndigheten och Statens institutionsstyrelse var det vid ingången av juni 2024 omkring 1 600 personer som var häktade, fängelsedömda eller dömda till sluten ungdomsvård och som höll sig undan verkställighet.

Förslagen i propositionen bör medföra en utökad underättelseskyldighet. Den utökade personuppgiftsbehandlingen som följer av denna skyldighet bedöms vara förenlig med grundlagsskyddet för den personliga integriteten och kraven enligt EU:s dataskyddsförordning och brottsdatalagen (2018:1177). Se vidare avsnitt 5.4.

7.2 Konsekvenser för barn

Barnombudsmannen och *Försäkringskassan* efterfrågar en fördjupad barnkonsekvensanalys.

Sedan den 1 januari 2020 gäller FN:s konvention om barnets rättigheter (förkortad barnkonventionen) som lag i Sverige enligt lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter. Som barn räknas enligt barnkonventionen varje människa under 18 år. Av barnkonventionen följer bland annat att varje barn har rätt till den levnadsstandard som krävs för barnets fysiska, psykiska, andliga, moraliska och sociala utveckling.

För den fråga som är aktuell i detta lagstiftningsärende torde den främsta utmaningen ur ett barnrättsperspektiv vara att barnets vårdnadshavare är föremål för häktning eller dom med frihetsberövande påföljd. För barnet kan det innebära såväl stigmatisering som social isolering att en vårdnadshavare blir misstänkt för, eller har gjort sig skyldig till, allvarlig brottslighet. Familjens ekonomiska situation kan vidare försämrats av att en vårdnadshavare inte har arbetsinkomster. Barnets levnadsstandard och tillgång till grundläggande behov som mat och kläder kan därigenom försämrats. Socialförsäkringar bidrar till ekonomisk trygghet i livets olika skeden. Om socialförsäkringar dras in eller minskas för en vårdnadshavare som befinner sig på fri fot, trots domstolsbeslut om häktning eller frihetsberövande påföljd, kan det få betydelse även för barnets situation. Vårdnadshavarens möjligheter att t.ex. tillgodose barnets behov av trygghet och god omvårdnad försvåras. I de fall barnet är tillsammans med en vårdnadshavare som håller sig undan verkställighet kan situationen för barnet försvåras ytterligare av att det dessutom befinner sig utanför sin vanliga hemmiljö.

Samtidigt kan verkställigheten av häktningen eller domen påskyndas av att situationen inte kan upprätthållas på samma sätt med sämre ekonomiska resurser. Barnet skulle i sådant fall snabbare komma tillbaka till sin hemmiljö eller få del av samhällets insatser för att tillförsäkras trygga livsvillkor, skolgång och, om det är barnets bästa, god kontakt med den frihetsberövade vårdnadshavaren.

Vad gäller socialförsäkringsförmåner till vårdnadshavare så betalas inte tillfällig föräldrapenning ut när föräldern är häktad eller intagen på kriminalvårdsanstalt (106 kap. 4 och 12 §§ socialförsäkringsbalken, förkortad SFB). Motsvarande begränsning finns dock inte när det gäller föräldrapenning. Den av föräldrarna som till huvudsaklig del vårdar barnet har rätt till ersättningen. Således kan en frihetsberövad förälder få föräldrapenning om barnet undantagsvis, t.ex. för att det fortfarande ammar och befinner sig i den föräldrarnas vård. Detsamma kommer fortsatt att gälla en häktad eller dömd förälder som befinner sig på fri fot med barnet i sin vård. Andra ersättningar från socialförsäkringen som ingår i 106 kap. SFB, och som vårdnadshavare kan ha rätt till, kan dras in eller minskas vilket i förlängningen kan påverka vårdnadshavarens barn negativt.

När det gäller barn som själva begår brott är slutet ungdomsvård endast aktuellt som påföljd vid allvarlig brottslighet och den unga är vanligtvis frihetsberövad både före domen och efter domen till dess att den fått laga kraft. Det är därmed fråga om ytterst få personer under 18 år som döms till slutet ungdomsvård som inte är anträffbara när påföljden ska verkställas. Av dessa uppbär endast en del av dem en socialförsäkringsförmån. I de fall situationen ändå uppkommer kan en indragen eller minskad socialförsäkringsförmån förväntas påskynda verkställigheten på grund av

Prop. 2024/25:111 att situationen kan bli svårare att upprätthålla med sämre ekonomiska resurser. För barn som är inblandade i allvarlig kriminalitet är det angeläget att de frihetsberövas på ett särskilt ungdomshem där möjligheter till stöd och insatser finns.

7.3 Konsekvenser för statens finanser

Tillgången till ersättning från socialförsäkringen blir genom de förslag som lämnas i denna proposition oberoende av om den häktade eller dömda har frihetsberövats eller inte. Förslagen bedöms innebära mindre besparingar för staten på sakanslag inom utgiftsområde 10, 11 och 12 om cirka 14 miljoner kronor årligen genom minskade utbetalningar av socialförsäkringsförmåner. Uppskattningen av de beloppsmässiga konsekvenserna av förslagen är gjord utifrån antagandet att nyttjandet av socialförsäkringen bland häktade, fängelsedömda eller dömda till sluten ungdomsvård som håller sig undan verkställighet ligger på samma nivå som nyttjandet i allmänhet bland män i åldrarna 18–30 år.

När ersättningar från socialförsäkringen inte betalas ut till personer som håller sig undan verkställighet av häktning eller frihetsberövande påföljd, kan det emellertid leda till att en del av dessa personer inställer sig för verkställighet för att de inte längre kan finansiera sitt uppehälle. Förslagen bedöms dock inte påverka statens finanser i övrigt. Förslagen leder till behov av viss it-utveckling av Försäkringskassans, Pensionsmyndighetens och Kriminalvårdens system för uppgiftslämnande.

7.4 Konsekvenser för kommunerna

Förslagen bedöms inte innebära några konsekvenser för kommunerna. Sannolikheten bedöms som låg att den som håller sig undan verkställighet av häktning eller frihetsberövande påföljd, och vars ersättning från socialförsäkringen minskas eller dras in, i stället vänder sig till kommunen för ekonomiskt bistånd. Den utredning som biståndsbedömaren behöver göra för att kunna ta ställning till om det finns behov av ekonomiskt bistånd, kommer att visa att den enskilde är häktad i sin utevaro eller undanhåller sig verkställighet av fängelsestraff eller slutna ungdomsvård.

7.5 Konsekvenser för statliga myndigheter

7.5.1 Kriminalvården

Förslagen innebär att Kriminalvårdens underrättelseskyldighet gentemot Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten bör utvidgas. En utvidgad underrättelseskyldighet innebär behov av viss it-utveckling. Konsekvenserna för Kriminalvården bedöms sammantaget bli marginella och tillkommande kostnader bedöms rymmas inom myndighetens befintliga ekonomiska ramar.

De allmänna domstolarna bör ges en underrättelseskyldighet gentemot Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten. En ny underrättelseskyldighet innebär behov av att domstolarna utvecklar former för hur uppgifterna ska lämnas. Antalet tillfällen då uppgifter behöver lämnas bedöms vara få och kostnaderna för domstolarna bedöms kunna tas inom myndighetens befintliga ekonomiska ramar.

Det kan inte uteslutas att försäkrade som har fått beslut om att ersättning ska dras in eller minskas kommer att överklaga beslutet. Den ökning av antalet mål i allmän förvaltningsdomstol som det i så fall skulle medföra bedöms vara ytterst marginell och ryms inom myndighetens befintliga ekonomiska ramar.

7.5.3 Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten

Åklagarmyndighetens och Ekobrottsmyndighetens bör ges en underrättelseskyldighet gentemot Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten: En ny underrättelseskyldighet innebär behov av att Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten behöver utveckla former för hur uppgifterna ska lämnas. Antalet tillfällen då uppgifter behöver lämnas bedöms dock vara få och kostnaderna för myndigheterna bedöms därmed kunna tas inom myndigheternas befintliga ekonomiska ramar.

7.5.4 Statens institutionsstyrelse

Den underrättelseskyldighet som Statens institutionsstyrelse har gentemot Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten bör utvidgas. Det innebär behov av att Statens institutionsstyrelse utvecklar befintliga former för uppgiftslämnande. Antalet tillfällen då uppgifter behöver lämnas bedöms vara få och eventuella kostnader bedöms därför kunna tas inom myndighetens befintliga ekonomiska ramar.

7.5.5 Försäkringskassan

Förslagen medför behov av viss it-utveckling av Försäkringskassans system för uppgiftslämnande, vilket beräknas kosta 5 miljoner kronor år 2025. Medel för ändamålet har avsatts i budgetpropositionen för 2025. *Försäkringskassan* anger att det utöver kostnader om 5 miljoner kronor för utveckling av befintligt it-system för underrättelser från Kriminalvården under år 2025, tillkommer kostnader för att ta emot fler uppgifter från Kriminalvården, domstolarna, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten och Statens institutionsstyrelse. Försäkringskassan behöver därtill utveckla former för att ta emot uppgifter från domstolarna, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten och Statens institutionsstyrelse. Det rör sig om uppgifter som kommer in manuellt och som behöver omhändertas på lämpligt sätt. Förslagen innebär vidare en viss utökad handläggning av ärenden om rätt till utbetalning av socialförsäkringsförmån. Det kan inte uteslutas att försäkrade som har fått beslut om att ersättning ska dras in eller minskas begär en omprövning av

Prop. 2024/25:111 beslutet. Den ökning av antalet omprövningar som det i så fall skulle medföra bedöms dock vara marginell. Regeringens bedömning är att kostnader utöver de 5 miljoner kronor som krävs för utvecklingen av ovan nämnda it-system kan tas inom myndighetens befintliga ekonomiska ramar.

7.5.6 Pensionsmyndigheten

Pensionsmyndigheten kommer liksom Försäkringskassan att ta emot fler uppgifter från Kriminalvården, domstolarna, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten och Statens institutionsstyrelse. It-systemet för underrättelser från Kriminalvården behöver som ovan nämnts en viss utveckling med anledning av detta. Pensionsmyndigheten behöver också utveckla former för att ta emot uppgifter från domstolarna, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten och Statens institutionsstyrelse. Det rör sig om uppgifter som kommer in manuellt och som behöver omhändertas på lämpligt sätt. Förslagen innebär vidare en viss utökad hantering av ärenden som rör förändringar i utbetalning av ersättning från socialförsäkringen på grund av inkomna underrättelser om underlåtenhet att inställa sig för verkställighet. Det kan inte uteslutas att försäkrade som har fått beslut om att ersättning ska dras in eller minskas kommer att begära omprövning av beslutet. Den ökning av antalet omprövningar som det i så fall skulle medföra bedöms dock vara marginell. Konsekvenserna för Pensionsmyndigheten bedöms sammantaget bli marginella och tillkommande kostnader bedöms därför rymmas inom myndighetens befintliga ekonomiska ramar.

7.6 Konsekvenser för att uppnå jämställdhet

Förslagen bedöms inte ha några konsekvenser för jämställdheten.

7.7 Konsekvenser för Sveriges internationella åtaganden

Förslagen bedöms vara förenliga med EU-rätten och med Sveriges övriga internationella åtaganden.

8 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

102 kap.

20 § När den bidragsgrundande inkomsten och reduceringsinkomsten beräknas ska den handläggande myndigheten bortse från sådan förändring i utbetalning av

aktivitetsersättning, sjukersättning, pensionsförmåner, äldreomsorgsstöd och Prop. 2024/25:111
livränta som följer av att den försäkrade

– är häktad eller likställs med att vara det enligt 106 kap. 3 a §,

– är intagen i kriminalvårdsanstalt eller likställs med att vara det enligt 106 kap.

3 b §,

– är intagen i ett hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga för verkställighet av sluten ungdomsvård eller likställs med att vara det enligt 106 kap. 3 c §, eller

– på grund av skyddstillsyn med särskild behandlingsplan vistas i ett sådant familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende som avses i socialtjänstlagen (2001:453).

Paragrafen innehåller bestämmelser om beräkning av den bidragsgrundande inkomsten och reduceringsinkomsten för bostadstillägg. Övervägandena finns i avsnitt 5.2.

Av ändringarna i *första–tredje strecksatserna* följer att myndigheten vid beräkningen av den bidragsgrundande inkomsten och reduceringsinkomsten även ska bortse från förändringar av utbetalningar av socialförsäkringsförmåner om dessa förändringar följer av att den försäkrade är häktad men beslutet om häktning inte har verkställts, eller att den försäkrade är dömd till fängelse eller sluten ungdomsvård från och med den dag som han eller hon inte har inställt sig i kriminalvårdsanstalten eller i det särskilda ungdomshemmet.

Därutöver görs en språklig ändring.

106 kap.

1 § I detta kapitel finns inledande bestämmelser i 2–3 c §§.

Vidare finns bestämmelser om

– familjeförmåner i 4–11 §§,

– förmåner vid sjukdom eller arbetsskada i 12–22 §§,

– särskilda förmåner vid funktionshinder i 23–25 a §§,

– förmåner vid ålderdom i 26–29 §§,

– förmåner till efterlevande i 30–34 §§, och

– bostadsstöd i 35 och 36 §§.

Slutligen finns gemensamma bestämmelser i 37–40 §§.

Paragrafen upplyser om innehållet i kapitlet.

Första stycket första strecksatsen ändras för att omfatta de nya 3 a–3 c §§.

3 a § Vid tillämpning av andra bestämmelser än 27 § i detta kapitel likställs med häktad och frihetsberövad den som är häktad utan att beslutet om häktning har verkställts.

Paragrafen är ny. Övervägandena finns i avsnitt 5.1.

Av paragrafen följer att det som gäller enligt kapitlet för häktade, med undantag för 27 §, ska tillämpas även när ett beslut om häktning inte har verkställts. Med häktad avses i kapitlet den som är frihetsberövad på grund av häktning. Bestämmelserna i kapitlet kommer alltså att bli tillämpliga även för den som är häktad men där häktningen inte har verkställts. Den enskilde likställs även med frihetsberövad, vilket får betydelse vid tillämpningen av 16 § till vilken det hänvisas också i 20 § andra stycket.

Prop. 2024/25:111 Detta innebär t.ex. att om en försäkrad uppbär aktivitetsersättning och häktas utan att beslutet om häktning verkställts så ska ersättningen sluta att lämnas när sextio dagar har förflutit sedan beslutet om häktning fattades. Detta gäller även om den försäkrade sedermera frihetsberövas innan sextio dagar har förflutit sedan häktningsbeslutet fattades. Att 27 § inte ska tillämpas på den vars häktningsbeslut inte har verkställts innebär att skyldigheten för den som uppbär förmåner vid alldersdom att betala för uppehälle enbart gäller häktade som är frihetsberövade.

3 b § Vid tillämpning av andra bestämmelser än 5 och 27 §§ i detta kapitel likställs med intagen i kriminalvårdsanstalt och frihetsberövad den som är dömd till fängelse men som inte har inställt sig vid kriminalvårdsanstalt den dag som straffet ska verkställas. Vid tillämpning av 36 § ska vistelsen i anstalten anses ha inletts den dagen.

Paragrafen är ny. Övervägandena finns i avsnitt 5.1.

Av paragrafen följer att det som gäller enligt kapitlet för den som är intagen i kriminalvårdsanstalt, med undantag för 5 och 27 §§, ska gälla även för den som är dömd till fängelse men som inte har inställt sig vid kriminalvårdsanstalt den dag som straffet ska verkställas. Den dag som straffet ska verkställas är vanligtvis den dag som den dömde ska inställa sig vid kriminalvårdsanstalt enligt ett förläggande som meddelats med stöd av 6 § strafftidslagen (2018:1251). Det kan även vara den dag som den dömde ska inställa sig efter ett uppskov som har meddelats av Kriminalvården med stöd av 14 § samma lag eller följer av allmän förvaltningsdomstols dom efter överklagande av ett sådant beslut. Det kan förekomma att Kriminalvården har skjutit upp verkställigheten av straffet med stöd av 7 § strafftidslagen eller att finns hinder mot verkställighet av straffet enligt 16 § samma lag eller enligt 11 § lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll. Om någon av dessa situationer uppkommer efter det att ett förläggande om inställelse har fattats eller att uppskov har meddelats så likställs den försäkrade med intagen i kriminalvårdsanstalt den dag som han eller hon rätteligen ska påbörja verkställigheten.

Den enskilde likställs även med frihetsberövad, vilket får betydelse vid tillämpningen 16 § till vilken det hänvisas också i 20 § andra stycket. Detta innebär t.ex. att om en försäkrad uppbär aktivitetsersättning och inte har inställt sig vid kriminalvårdsanstalt den dag som fängelsestraffet ska verkställas så ska ersättningen sluta att lämnas när sextio dagar har förflutit sedan den dagen. Detta gäller även om den försäkrade sedermera frihetsberövas innan sextio dagar har förflutit sedan dagen då straffet skulle ha verkställts.

Enligt 36 § lämnas, i fråga om en försäkrad som har rätt till bostadstillägg och som är intagen i anstalt och avtjänar fängelsestraff som överstiger två år, bostadstillägg under längst två månader efter det att vistelsen i anstalten inleddes eller fängelsestraffet började verkställas på något annat sätt. I *andra meningen* anges att det vid tillämpningen av 36 § ska vistelsen i anstalten anses ha inletts den dag som straffet ska verkställas. Detta gäller även om den försäkrade sedermera frihetsberövas innan två månader har förflutit sedan dagen då straffet skulle ha verkställts.

De bestämmelser som inte ska tillämpas för den som inte inställt sig för verkställighet är 5 och 27 §§. I fråga om 5 § så innebär det att Försäkringskassan inte får besluta att betala ut föräldrapenning till föreståndaren för en kriminalvårdsanstalt om kvinnan vid tiden för förlossningen inte är intagen i anstalten. När det gäller 27 § så innebär det att skyldigheten för den som uppbär förmåner vid ålderdom att betala för uppehälle enbart gäller den som faktiskt är intagen i en kriminalvårdsanstalt.

3 c § Vid tillämpning av andra bestämmelser än 5 § i detta kapitel likställs med intagen i ett hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga för verkställighet av sluten ungdomsvård och frihetsberövad den som är dömd till sluten ungdomsvård men som inte har inställt sig vid ett sådant hem den dag som påföljden ska verkställas.

Paragrafen är ny. Övervägandena finns i avsnitt 5.1.

Av paragrafen följer att det som gäller enligt kapitlet för den som är intagen i ett hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (särskilt ungdomshem) för verkställighet av sluten ungdomsvård ska, med undantag för 5 §, gälla även för den som är dömd till sluten ungdomsvård men som inte har inställt sig vid ett sådant hem den dag som påföljden ska verkställas. Den dag som avses är den dag som den dömde enligt ett föreläggande som meddelats med stöd av 9 § lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård ska inställa sig vid ett särskilt ungdomshem. Bestämmelserna i kapitlet kommer alltså att bli tillämpliga även för den som är dömd till sluten ungdomsvård men inte har rättat sig efter ett föreläggande om att en viss dag inställa sig vid ett angivet särskilt ungdomshem. Den enskilde likställs även med frihetsberövad, vilket får betydelse vid tillämpningen 16 § till vilken det hänvisas också i 20 § andra stycket. Detta innebär t.ex. att om en försäkrad uppbär aktivitetsersättning och inte har inställt sig vid ett särskilt ungdomshem den dag som påföljden ska verkställas så ska ersättningen sluta att lämnas när sextio dagar har förflutit sedan den dagen. Detta gäller även om den försäkrade sedermera frihetsberövas innan sextio dagar har förflutit sedan dagen då påföljden skulle ha verkställts.

Att 5 § inte ska tillämpas på den som inte har inställt sig för verkställighet innebär att Försäkringskassan inte får besluta att betala ut föräldrapenning till föreståndaren för ett särskilt ungdomshem om kvinnan vid tiden för förlossningen inte är intagen i ett sådant hem.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.
2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förmåner som avser tid före ikraftträdandet.

I första punkten anges att lagen träder i kraft den 1 juli 2025.

I andra punkten anges att äldre bestämmelser fortfarande gäller för förmåner som avser tid före ikraftträdandet. Det innebär t.ex. att en ansökan om sjukersättning till en person som är häktad i sin utevaro och som prövas av Försäkringskassan den 1 juli 2025 eller därefter ska kunna

Prop. 2024/25:111 beviljas för tid till och med den 30 juni 2025, om ansökan avser denna tid. Det innebär också att om en person häktas i sin utevaro före ikraftträdandet, exempelvis den 1 juni 2025, och alltjämt är häktad i sin utevaro den 1 juli 2025 så räknas 60-dagarsfristen i 106 kap. 16 § första stycket inte från och med den 1 juni 2025 utan från och med ikraftträdandet den 1 juli 2025.

Övervägandena finns i avsnitt 6.

Sammanfattning av promemorian Indragna eller minskade socialförsäkringsförmåner för den som undanhåller sig häktning eller verkställighet av frihetsberövande straff

Prop. 2024/25:111
Bilaga 1

I promemorian lämnas förslag till ändringar i socialförsäkringsbalken. Ändringarna syftar till att åstadkomma en likvärdig tillgång till ersättning från socialförsäkringen mellan å ena sidan häktade och dömda som har frihetsberövats och å andra sidan häktade och dömda vars beslut om frihetsberövande inte har gått att verkställa. Det föreslås att den som har häktats i utevaro, eller inte har inställt sig för att verkställa en frihetsberövande påföljd på kriminalvårdsanstalt eller särskilt ungdomshem, ska omfattas av socialförsäkringsbalkens bestämmelser om indragen eller minskad ersättning vid intagning på sådana institutioner. Syftet är att förhindra att den försäkrade fortsatt får ersättning från socialförsäkringen endast av det skälet att rättsvårdande myndigheter inte har kunnat anträffa honom eller henne för att verkställa häktning eller frihetsberövande påföljd. En förutsättning för att Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten ska kunna tillämpa de föreslagna bestämmelserna är att de har kännedom om de personer som skulle ha varit intagna i häkte, kriminalvårdsanstalt eller på särskilt ungdomshem för verkställighet. I promemorian föreslås därför en utökad underrättelseskyldighet för Kriminalvården, Statens institutionsstyrelse, domstolar och åklagare. I promemorian görs bedömningen att den personuppgiftsbehandling som följer av förslaget om en utökad underrättelseskyldighet är förenlig med grundlagsskyddet för den personliga integriteten och kraven enligt EU:s dataskyddsförordning. Lag- och förordningsändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2025.

Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Häriigenom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken

dels att 102 kap. 20 § och 106 kap. 1 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas tre nya paragrafer, 106 kap. 3 a–3 c §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

102 kap.

20 §³

När den bidragsgrundande inkomsten och reduceringsinkomsten beräknas ska den handläggande myndigheten bortse från sådan förändring i utbetalning av aktivitetsersättning, sjukersättning, pensionsförmåner, äldre försörjningsstöd och livränta som *föranleds* av att den försäkrade

– är häktad,

– är intagen i kriminalvårdsanstalt,

– är intagen i ett hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga för verkställighet av sluten ungdomsvård, eller

– på grund av skyddstillsyn med särskild behandlingsplan vistas i ett sådant familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende som avses i socialtjänstlagen (2001:453).

När den bidragsgrundande inkomsten och reduceringsinkomsten beräknas ska den handläggande myndigheten bortse från sådan förändring i utbetalning av aktivitetsersättning, sjukersättning, pensionsförmåner, äldre försörjningsstöd och livränta som *följer* av att den försäkrade

Första stycket gäller också när den försäkrade är

– *häktad men beslutet om häktning inte har verkställts,*

– *dömd till fängelse, från och med den dag som den dömde enligt ett föreläggande som meddelats med stöd av 6 § strafftidslagen (2018:1251) senast ska inställa sig vid en kriminalvårdsanstalt, eller*

– *dömd till sluten ungdomsvård, från och med den dag som den dömde enligt ett föreläggande som meddelats med stöd av 9 § lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård ska inställa sig vid ett särskilt ungdomshem.*

106 kap.

1 §⁴

I detta kapitel finns inledande bestämmelser i 2 och 3 §§. I detta kapitel finns inledande bestämmelser i 2–3 c §§.

Vidare finns bestämmelser om

- familjeförmåner i 4–11 §§,
- förmåner vid sjukdom eller arbetsskada i 12–22 §§,
- särskilda förmåner vid funktionshinder i 23–25 a §§,
- förmåner vid ålderdom i 26–29 §§,
- förmåner till efterlevande i 30–34 §§, och
- bostadsstöd i 35 och 36 §§.

Slutligen finns gemensamma bestämmelser i 37–40 §§.

3 a §

Vid tillämpningen av andra bestämmelser än 27 § i detta kapitel likställs med häktad den som är häktad utan att beslutet om häktning har verkställts.

3 b §

Vid tillämpningen av andra bestämmelser än 5 och 27 §§ i detta kapitel likställs med intagen i kriminalvårdsanstalt den som är dömd till fängelse, från och med den dag som den dömde enligt ett föreläggande som meddelats med stöd av 6 § strafftidslagen (2018:1251) senast ska inställa sig vid en kriminalvårdsanstalt.

Första stycket gäller inte om Kriminalvården har skjutit upp verkställigheten av fängelsestraffet enligt 7 § strafftidslagen eller den dömde beviljats uppskov med verkställigheten enligt 14 § samma lag.

3 c §

Vid tillämpningen av andra bestämmelser än 5 § i detta kapitel likställs med intagen i ett hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga för verkställighet av sluten ungdomsvård den som är dömd till

⁴ Senaste lydelse 2020:440.

*sluten ungdomsvård, från och med
den dag som den dömde enligt ett
föreläggande som meddelats med
stöd av 9 § lagen (1998:603) om
verkställighet av sluten
ungdomsvård ska inställa sig vid ett
särskilt ungdomshem.*

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.
 2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förmåner som avser tid före ikraftträdandet.

Efter remiss har yttranden inkommit från Barnombudsmannen, Brottsförebyggande rådet, Domstolsverket, Ekobrottsmyndigheten, Försäkringskassan, Förvaltningsrätten i Luleå, Hovrätten över Skåne och Blekinge, Inspektionen för socialförsäkringen, Integritetsskyddsmyndigheten, Justitiekanslern, Kriminalvården, Kammarrätten i Stockholm, Polismyndigheten, Pensionsmyndigheten, Socialstyrelsen, Statens Institutionsstyrelse, Stockholms tingsrätt, Sveriges advokatsamfund, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, Säkerhetspolisen, Åklagarmyndigheten och Östersunds tingsrätt.

Följande remissinstanser har angett att de avstår från att lämna några synpunkter: Lunds universitet och Riksdagens ombudsmän.

Socialdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 27 februari 2025

Närvarande: statsrådet Busch, ordförande, och statsråden Ankarberg Johansson, Edholm, Waltersson Grönvall, M Persson, Wykman, Liljestrand, Pourmokhtari, Rosencrantz, Dousa

Föredragande: statsrådet Waltersson Grönvall

Regeringen beslutar proposition Indragna eller minskade socialförsäkringsförmåner för den som undanhåller sig verkställighet av häktning eller frihetsberövande påföljd